

P. Holl Adrien

A tanulás és az oktatás körforgása

Budapest Főváros Levéltárában (BFL) 2005-ben indult el az állományvédelmi képzés, s azóta néhány év kihagyásával folyamatosan oktatjuk offline és online módon egyaránt az állományvédelmi ismereteket.

Állományvédelmi képzés levéltárosoknak

Harmincórás akkreditált állományvédelmi továbbképzéseink elsősorban levéltárosoknak, irattárosoknak szeretne segítségét nyújtani a preventív állományvédelem, konzerválás, restaurálás, digitalizálás területén.

Igyekszünk folyamatosan bővíteni és interaktívvá tenni a felhasználói igényeknek megfelelően a képzéseinket, és az oktatott tananyag fejlesztésére is figyelünk. A kezdeti, főleg elméleti oktatást, amelyet személyes jelenléttel bonyolítottunk le, idővel felváltotta a 30 órás online képzés, ugyanakkor arra is törekedtünk, hogy foglalkozásaink egyre hangsúlyosabb része legyen a gyakorlati ismeretek átadása, amit azonban leghatékonyabban személyes jelenléttel mellett az intézményben tudunk megvalósítani.

Figyelemmel kísértük azt is, hogy az állományvédelmi ismeretek mellett milyen egyéb kapcsolódó tudáselemekre van szüksége a levéltárosoknak, s ezek meg is jelentek az időről időre továbbfejlesztett képzési tananyagban. Az állományvédelmi ismeretek mellett, a menedzseri, kiállítás-rendezési és digitalizálási modulok is helyet kaptak az oktatásban. Egyre nagyobb igény vagy az úgynevezett holisztikus típusú oktatási modellre és az élményközpontú tanításra. A kézzelfogható eredmények – mint például egy merített papír, egy kézzel fűzött füzet vagy egy méhviaszpecsét készítése –, óriási örömet jelent mind a hallgatónak, mind az oktatónak. Tapasztalatainkat hasznosítva az interaktivitás, a műhelygyakorlat került előtérbe az elméleti tudástranszfer helyett.

A képzéseken a BFL raktárainak bejárása során remek lehetőség nyílik a tárolóeszközök, a raktári állványzat, az állományvédelmi eszközök szemléltetésére, és emellett a raktár klimatikus viszonyainak és fényterhelésének mérésére is. A raktári és állományvédelmi műhelyek látogatása során igyekszünk minden hallgatót arra ösztönözni, hogy tegye fel kérdéseit az adott helyszínen is. Például egy adott magas fényterhelés mellett, milyen lehetőségek állnak rendelkezésre a fényterhelés csökkentésére. Az UV-szűrő fóliáktól a LED-es lámpákig, a szakaszolható világításig megbeszéljük a lehetséges megoldásokat amelyekkel hatékonyan lehet eredményt elérni a kívánt cél érdekében.

Szakmai dialógusokat csak személyesen lehet kialakítani, s többnyire nem a tanfolyamok legelején, inkább a második vagy harmadik napon nyílik rá lehetőségünk. Az első napokban az elméleti ismeretek átadását olyan nemzetközi szinten is elismert szakemberek – mint például Kenyeres István, Orosz Katalin, Haraszi Viktor – előadásai jelentik, akik átfogó képet tudnak nyújtani az állományvédelem és a digitalizálás területén folytatott évtizedes projektekről és egy adott gyűjtemény komplex állományvédelmi megközelítéséről.

A tanfolyamokat elvégzett hallgatók visszajelzései alapján egyértelműen látszik, hogy minden kollégának van feladata saját intézményének állományvédelmi munkáiban a dokumentumok megőrzése érdekében, s ahhoz hasznosítani is tudja a tanfolyamon tanultakat. A levéltári területen rendelkezésre álló eszközök, humán erőforrások, restaurátorok, digitalizálással foglalkozó szakemberek hiánya miatt általában nem valósíthatók meg a BFL-ben már gyakorlattá vált állományvédelmi beavatkozások, projektek, de az elsajátított ismeretek egy része mindenki által, minden intézményben használható. Így például a képzések során elsajátítható a helyes állagmegőrzési prioritás megállapítása, a középtávú állományvédelmi stratégia, és kisebb projektek szakmai előkészítése.

A képzési alkalmakon a színes előadások, a raktár- és műhelylátogatások után a restaurálási és konzerválási ismeretek átadása valósul meg restaurátorok segítségével.

A restaurátor-könyvkötő műhelyben 20. századi duplum iratokon, tervrajzokon történik az iratkonzerválás alapjainak elsajátítása több évtizedes szakmai tapasztalattal rendelkező restaurátorok irányításával. A közel húszórás műhelygyakorlat célja olyan kezelési alapfogások elsajátítása, amelyek segítségével a tanfolyamot elvégzett hallgatók saját gyűjteményükben alap állományvédelmi beavatkozásokat (portalanítás, tisztítás, ragasztás) hajthatnak végre sikerrel és szakszerűen.

Nem célja az állományvédelmi oktatásnak olyan restaurálási eljárások megtanítása, mint például a papíröntés vagy az egyedi savtalanítás technológiája. Nehéz a restaurátor kollégák helyzete a képzés során, ugyanis csak a minimális állományvédelmi beavatkozásokhoz szükséges információkat és gyakorlatot kell átadniuk a hallgatóknak. Ehhez azonban jól kell megválasztaniuk az oktató ismeretek körét és mennyiségét, hiszen nem lenne szerencsés, ha egy 30 órás állományvédelmi képzés után a végzett hallgatók levéltári iratok – komolyabb ismereteket és gyakorlatot igénylő – restaurálásba kezdenének. A képzés célja a prevenció és az apróbb problémák elhárítására alkalmas tudnivalók oktatása, ám bonyolultabb szaktudást igénylő feladatok elvégzésére nem vállalkozhatnak a résztvevők. Erre fel is hívjuk a hallgatók figyelmét.

Határon túli képzés és segítségnyújtás

A BFL beregszászi, kassai, zentai állományvédelmi projekteket is lebonyolított az elmúlt évek során. Számos tapasztalatot gyűjtöttünk arra vonatkozóan, hogy olyan állományvédelmi – elsősorban preventív és konzerválási – ismereteket adjunk át a határon túli levéltáros kollégáknak is, amelyeket helyben kis költséggel és a megtanított állományvédelmi kezelési gyakorlattal tudnak alkalmazni. Az oktatáson túl helyszíni segítséget is nyújtottak kollégáink. Szabó Mónika, Tóbi Klára és Kocsisné Szabó Magdolna munkatársaink több hetet töltöttek Beregszászon, ahol a pergamen oklevelektől, a kataszteri térképeken keresztül a népszámlálási ívekig tudtak helyben restaurálni annak érdekében, hogy az iratanyag digitalizálható legyen, majd kutathatóvá váljon a világhálón.

Online képzéseink

Húsz éve elképzelhetetlen lehetett volna a digitális térben történő oktatás, ma már azonban az egyetemi képzés és a munkavállalói környezet is átalakult, s ha még természetessé nem is, de egyre elfogadottabbá vált az online térben zajló ismeretátadás. A kulturális intézményeknek hatékony segítség, ezért egyre gyakrabban kéri is az állományvédelmi ismeretek online oktatását intézményünkötől. A 2021. évi NKA-pályázati felhívásra jelentkezve kezdtük meg online képzésünk kidolgozását. Nem rendelkezünk ugyan még sok tapasztalattal e területen, de az érdeklődés és az igény okán is elszántak voltunk, hogy kidolgozzunk egy működőképes tervet, majd megvalósítsuk a projektet. Munkánk eredményeképpen sikerült két hosszú, 30 perces videofilmet és négy podcast interjút felvennünk a témában a Skipper stúdió önzetlen támogatásával. Ezúton is köszönjük önkéntes munkájukat és segítségüket, hogy közreműködésükkel elkészülhettek a szakmai anyagok.

A különböző online modulokat Balogh Sándor, Györffy Szabolcs, Szabó Mónika és P. Holl Adrien írta. Igyekeztünk rövidebb-hosszabb szövegeket, prezentációkat és ajánlott szakirodalmat is hozzárendelni a témakörökhöz. Online képzéseinket összesen 43-an végezték el egyelőre, ami nagyon kevésnek mondható. Feltehetőleg ennek az lehet az oka, hogy még nem tudtuk megfelelő hatékonysággal meghirdetni az online lehetőséget

Állományvédelmi képzés a BFL restaurátor és könyvkötő műhelyében, 2022 (Fotók: Tálás Róbert)

(Állományvédelem és Adatbázisok kurzusok), valamint az is, hogy a felhasználói igények is eltérhettek attól, mint amire előzetesen számítottunk, így azoknak másként kell megfelelni. Ezért is dolgoztuk át az állományvédelmi e-learninges felületet Orosz Katalin főrestaurátor irányításával és munkájával. A modulok tananyaga egységesebb lett, a rövid szövegekbe épített illusztrációkkal könnyebben elsajátíthatóvá vált a tananyag, és az offline képzéshez kapcsolódó témakörökből épült fel. Minden egyes lecke után, rövid összefoglalás és hozzákapcsolódó kérdések következnek. A záróteszt kérdéseit is átdolgoztuk. Az állományvédelemhez kapcsolódó letölthető táblázatok, mellékletek teszik még hasznosabbá az online tananyagot. Az akkreditált képzések sikeres elvégzése után oklevelet kapnak a hallgatók. Célunk egy hibrid állományvédelmi tananyag átadása-oktatása, amelynek bemeneti követelménye az online modulok elsajátítása, majd ezt követően a jelenléti oktatásban a már tudott alapismeretekhez emeltebb szintű ismereteket rendelünk hozzá, mindezt természetesen műhelygyakorlatokon való aktív részvétellel társítjuk. Későbbi tanfolyamaink tapasztalataival bizonyára árnyalódik majd a kép, és részletesebb információink lesznek az átadott tudásanyag hasznosulásáról, valamint arról is, hogy az átdolgozott tananyagrészek beváltották-e a hozzájuk fűzött reményeket. Ezzel összefüggésben bízunk abban is, hogy az online képzésekre jelentkezők száma is növekedni fog.

Fontosnak tartjuk az – akár személyes, akár online – visszajelzéseket az állományvédelmi képzések idején, és befejeztével is. Minden esetben kitöltetjük a résztvevőkkel az elégedettségi kérdőíveket, amelyek segítségével értékelhetők az oktatók, a tananyagok

ütemezése, a műhelymunkák és az időbeosztás. A legtöbb negatív visszajelzést az időbeosztásra, és a személyes kérdések, problémák felvetésének megválaszolására fordított kevés lehetőségre kaptuk. Dolgozunk azon, hogy 23 fős csoportok esetén is meg tudjuk oldani az egyénre szabott és igényes konzultációt a hallgatókkal. Határon túli képzéseink során például már figyelünk arra, hogy lehetőség szerint, azok, akik egy helyről érkeztek, egy csoportba kerüljenek az oktatás során, így a felmerült állományvédelmi problémák, szakmai kérdések hatékonyabban és folyamatosan megválaszolhatók legyenek számukra.

A hatékonyság növelése érdekében szeretnénk volna az őszi, személyes jelenléttel megvalósult 30 órás állományvédelmi képzésünket már bemeneti oldalról is előkészíteni az alap állományvédelmi alapismeretek elsajátításával. Ezért kértük és vártuk a jelentkező hallgatóktól egyes e-learninges állományvédelmi modulok ismeretét vagy induláskor történő elsajátítását. (A tananyag elérhető: <http://e-learning.bparchiv.hu/>)

Sokkal eredményesebb és magasabb szintű oktatást tudunk biztosítani, ha már egyénes állományvédelmi alapok állnak a jelentkezők rendelkezésére. A felhasználói igényeket, feladatokat is szeretnénk jobban figyelembe venni, így már a tanfolyam indulása előtt kértük a kollégákat, hogy röviden összegezzék és írásban küldjék el számunkra szakmai problémáikat, kérdéseiket. Minden esetben szeretnénk reflektálni ezekre, és segítséget nyújtani a résztvevőknek az állományvédelmi képzés alatt.

E fórumon is köszönetet mondunk a kollégák szakmai elköteleződéséért és bizalmáért. Nagy öröm, hogy az elmúlt harminc év alatt mintegy 250 hallgató végezte el a BFL állományvédelmi képzését. Külön öröm, hogy a kollégák és az oktatók között a szakmai kapcsolat folyamatos és egymás munkáját segítjük, kiegészítjük. Köszönetet mondunk azoknak a nyugdíjas kollégáknak is, Pesti Mártának, Á. Varga Lászlónak, akik elindították intézményi állományvédelmi képzéseinket és támogattak bennünket tapasztalataikkal, tudásukkal, így az oktató-tanuló körfogásba mi is bekapcsolódhattunk általuk.